

A provoca, a primi, a realiza o literatură dramatică

Îmi amintesc cum nu se poate mai precis atmosfera din teatru în primii ani care au urmat Eliberării. Ca și colegii mei, voi ține totdeauna minte procesul de conștiință care ne-a ajutat să înțelegem că munca reprezintă, ca și arta, un instrument de modelare a realității și că, în cadrul noii societăți, funcția noastră de artiști este de a colabora la o operă revoluționară. Imensitatea perspectivelor care se deschideau în fața noastră, mulțimea și varietatea energiilor care se dăruiau acestui țel, sentimentul că sîntem contemporani cu un moment privilegiat din istoria țării ne însuflețeau și ne dădeau credința că ne aflăm angajați în miezul unei lupte cum nu se poate mai nobile. Am debutat în acești ani de mare eflorescență și de mare intensitate, punînd în scenă, la Teatrul Național, piesa lui Mihail Sebastian *Ultima oră*.

Îmi începeam cariera de regizor în climatul puternic realist al primei noastre scene, dominat de marile și glorioase umbre ale trecutului și însuflețit de ambiția unor primeniri artistice. Am montat acest spectacol, dar mai ales cele care i-au urmat, întocmai unui reporter care, împins de valul evenimentelor senzaționale, culege date și le retransmite cu respirația înțretăiată. Transcriam cele aflate nu pe un carnet de însemnări, ci pe podiumul de scinduri al scenei, văzînd în fiecare premieră o „ediție specială“

— mereu dornic ca faptul să ajungă, pe drumul cel mai scurt și cel mai expresiv, la inima publicului, și să-și păstreze actualitatea palpitantă în aceeași trecere de la textul dramatic la reprezentație. Așa s-au petrecut, de pildă, lucrurile cînd am pus în scenă *Ziua cea mare* de Maria Banuș, *Vadul nou* sau *Oameni de azi* de Lucia Demetrius. Regizor, scenograf, actori, luam parte la adunări din gospodării colective sau de stat, la ședințele de partid de la sate, încercînd să înțelegem ce se petrecea sub ochii noștri, pentru a face din realitatea pe care o trăiam un proces de cunoaștere artistică. Căutam să răsfrîngem în spectacolele pe care le cream vibrația, emoția noastră în fața acestei lumi de oameni simpli, aflate la o răscruce a existenței. Întreaga noastră concepție era determinată de setea cunoașterii, de actul începutului, de dorința înfrigurată de a contribui la o operă de radicale prefaceri sociale și clarificări etice.

Mai tîrziu, această efervescență avea să devină primul capitol dintr-o mișcare artistică innoitoare, chemată să participe organizat — prin efort, prin tendință, prin atmosfera generală — la dezbaterile de idei ce însuflețesc viața noastră publică. Teatrul și-a asumat funcția de a lua parte la vasta acțiune de construire a noii culturi, printr-un stil de lucru mai puțin febril, dar mai aprofundat în gîndire. Toți cei care munceam la crearea spec-

Radu Beligan, Al. Mirodan, Mony Gheletter și Al. Brătășanu discutând schițele de decor pentru *Celebrul 702* de Al. Mirodan

tacolelor ne-am dat silința de a adânci ciștigurile inițiale. Am pus în scenă *Citadela sfărîmată* a lui Horia Lovinescu, prin care, laolaltă cu colegii mei, scenograful și actorii, am vrut să realizez o imagine globală, sintetică, a declinului vechii orînduirii, sub asaltul revoluționar al maselor. O distribuție care cuprindea nume mari ale teatrului românesc, în frunte cu Lucia Sturdza Bulandra și Maria Filotti, și tineri atunci aproape debutanți, ca Marcela Rusu și Matei Gheorghiu, a dat viață și strălucire intențiilor noastre. Strădaniile au mers de aici înainte pe aceeași linie de adîncire a actului artistic. Cîțiva ani mai tîrziu, puneam în scenă piesa unui tînar autor emoționat de debut, care alerga, cu corecturile piesei sale, făcute asiduu în repetiții, pentru a le trece pe șpalturile revistei „Viața Romînească”: Mirodan, cu *Ziariștii*. Prin acest spectacol încercam să ne apropiem și mai mult de conflictele actualității imediate și să realizăm pe scenă profilul unui om nou, un comunist intransigent, dăruiit trup și suflet adevărului și dreptății, voiam să realizăm climatul general de poezie și elan al anilor noștri de construcție socialistă.

Dacă, în ceasul acesta de rememorați, trec în revistă spectacolele la care am lucrat în acești douăzeci de ani, din care s-a constituit însăși viața mea, mă întîlnesc mereu cu piese originale. *Arborele genealogic* de Lucia Demetrius, *Surorile Boga* de Horia Lovinescu — reprezentată de Teatrul Național în cinstea celei de a 15-a aniversări a eliberării patriei —, *Maria* de Vasile Iosif și altele.

În 1961, cînd la Teatrul de Comedie se suda o nouă echipă artistică destinată succesului, am fost invitat să colaborez la spectacolul de deschidere. Mă chema prietenul meu Radu Beligan, care îl crease pe Cerchez în *Ziariștii*, să pun în scenă piesa *Celebrul 702*, a unui alt prieten, Mirodan. Și aceasta a fost încă o clipă de bucurie în munca mea de regizor. În 1963, pe scena aceluiași teatru, m-am ocupat de altă comedie a lui Mirodan: *Șeful sectorului suflete*. În 1964, pe scena Naționalului, am montat spectacolul cu piesa lui Paul Everac: *Ștafeta nevăzută*.

Profesor la Institutul de teatru, am pus în scenă, cu studenții ultimului an, *Steaua fără nume* a lui Mihail Sebastian și *Secunda 58* de Dorel Dorian.

Intre toate aceste spectacole la care am lucrat există o legătură de idei. De la o premieră la alta, trecerile nu sînt nici subite, nici neașteptate. Adevărul este că mie, ca și altor colegi ai mei, posibilitatea de a pune în scenă operele noii noastre dramaturgii ne-a apărut nu numai ca o necesitate, dar și ca o mare și inegalată bucurie. Mi-a plăcut nu numai să dau viață scenică, expresivitate dramatică unor texte din capul locului valoroase, dar și să sprijin munca de clarificare artistică a unor noi scriitori. Am considerat că munca de strînsă colaborare cu autorul, pentru desăvîrșirea formei ultime a piesei, ca și aceea cu actorii care vor da viață scenică personajului, este nu numai un ispititor prilej de emoții createore pentru un regizor, care are astfel voluptatea de a crea — poate — un prototip, dar și prima datorie a tuturor slujitorilor teatrului nostru.

De altminteri, cred că o datorie primordială a regizorului este aceea de a descoperi dramaturgi. Aceasta e și funcția principală, definitorie, a fiecărui teatru — să provoace, să primească și să realizeze o literatură dramatică. Deși sînt regizor, nu uit niciodată că totul începe în teatru de la text, și îl respect. Termenul ultim, țelul intervențiilor noastre într-un spectacol trebuie să fie acela de a face sensibilă și contagioasă o idee, de a face vii și autentice personajele prin viața cărora trece această idee și le dă strălucire. Nu socot nici un moment că regia este o tehnică independentă de text și superioară lui. Regia trebuie să țină seamă de materialul de viață pe care are a-l ordona, ea nu este o activitate

autonomă și nu poate deveni — fără primejdii — un scop în sine.

De fiecare dată cînd particip la premiera unui spectacol la care am lucrat, incerc senzația că sînt unul dintre pîraiele care, vărsîndu-se toate în aceeași albie, dau naștere rîului, mereu mai bogat, ce se îndreaptă învingător către mare.

Iată de ce marea satisfacție a regizorului este, după mine, aceea de a vedea cum eforturile sale sînt solidare cu ale autorului și actorilor. În acest sens, consider că alcătuirea unei bune distribuții reprezintă — după definitivarea piesei — o problemă dintre cele mai importante, n-aș ezita să spun o problemă de conștiință artistică. Odată stabilită distribuția, actorul trebuie să dobîndească, în repetiții, libertate de acțiune și de lucru pentru a refigura personajul — regizorul veghind, firește, ca interpretul să nu deformeze rolul și sprijinind, bineînțeles, îmbogățirea interpretării, dar mai ales armonizînd într-un tot unitar strădaniile tuturor. Am ținut întotdeauna să slujesc piesele dramaturgiei noastre noi cu cei mai buni actori: au fost mereu actori apropiați de publicul de astăzi, dornici să construiască punți durabile între scenă și sală. Au fost actorii noștri contemporani.

După două decenii de muncă într-un teatru în neîncetată perfecționare, condus de imperativul moral al luptei pentru bine, pentru frumos, sînt mereu la fel de pasionat și — dacă mi se îngăduie s-o afirm — la fel de tînăr, în dorința de a transpune pe scenă oamenii și realitățile societății noastre socialiste.

Moni Ghelerter

Obligațiile maturității

Așadar, începînd de astăzi pășim în deceniul al treilea. Societățile, ca și indivizii, cunosc în evoluția lor o maturitate: ultimele ceasuri ale adolescenței revoluționare s-au stins, trupul și

mîntea sînt formate pe de-a-ntregul, gîndim, acționăm și sîntem răspunzători fără reticență de faptele noastre. Maturitatea este o îmbinare fericită de știință și putere. Aceste două însușiri,